

Artikel 6 van de grondwet

door Gilbert VAN LAETHEM

De gelijkheid van de Belgen voor de wet wordt gewaarborgd in artikel 6 van de grondwet, dat is ondergebracht onder titel II, die luidt « De Belgen en hun rechten ».

Het artikel bevat twee principes. Vooreerst de gelijkheid van de Belgen voor de wet en vervolgens de regeling op de toelaatbaarheid tot de burgerlijke en militaire bedieningen. Een bijkomende paragraaf schaft het standenonderscheid af. Fundamenteel is hier het gelijkheidsbeginsel, eertijds vooral een middel ter bescherming van het sociaal sterker individu tegen de Staat, nu een weg tot bevordering van een ideaal van feitelijke gelijkheid.

Ziedaar de evolutie van art. 6, verloop dat ik nu verder zal uitdiepen.

§ 1. — Het Gelijkheidsbeginsel.

1. Aan de basis van elke wetgeving, aldus Orban in zijn « Droit Constitutionnel » (1), liggen twee fundamentele principes. Vooreerst het ordebeginsel, vervat in een teoretische norm, en vervolgens het principe van de gelijkheid, vervat in een positiefrechtelijke regel. Alhoewel dit principe vanzelfsprekend lijkt en vrij duidelijk, is het eerder moeilijk de juiste draagwijdte en de inhoud ervan weer te geven.

2. Klonk de gelijkheid voor de wet voor de wetgever van 1830 als een noodzakelijkheid, dan was dit voordien niet het geval.

In de Oudheid en nadien in de Middeleeuwen kende men onderscheid van standen, waarbij belangrijke rechten en privileges verbonden waren aan geboorte, rang of godsdienstige overtuiging.

De Franse revolutie, keerpunt in de geschiedenis, zou ook hier verandering brengen. In de « Déclaration des droits de l'homme et du citoyen » van 4 augustus 1789 werd het gelijkheidsbeginsel voor het eerst uitdrukkelijk afgekondigd in de artikelen 1, 6 en 13.

Art. 1 luidde als volgt : « Les hommes naissent et demeurent libres

---

(1) Orban, Droit constitutionnel, deel III, p. 96.

et égaux en droits. Les distinctions sociales ne peuvent être fondées que sur l'utilité commun. »

Art. 6 garandeert de gelijke toepassing van de wet voor allen en de toelaatbaarheid van allen tot alle waardigheden en openbare ambten, waarbij geen onderscheid is toegelaten tenzij op grond van competentie en deugd. De zin van deze bepaling, zij het onder andere bewoordingen werd in de latere Franse grondwet opgenomen. In art. 6 van onze grondwet nam men deze bepaling eveneens over.

3. Wat de inhoud ervan betreft moet men, aldus Orban, steeds voor ogen houden dat het hier gaat om een juridische gelijkheid en niet om een feitelijke. De gelijkheid voor de wet is de basis van ons positief recht en het is niet een louter vaststellen van een filosofische tekst.

Orban verklaart dat het inderdaad onmogelijk is, vertrekkend van de oorspronkelijke gelijkheid van alle mensen om, te komen tot de gelijkheid van de burgers voor de wet. Enerzijds bestaat er inderdaad een fundamentele gelijkheid, ieder mens heeft dezelfde oorsprong, dezelfde natuur en bestemming, dezelfde waardigheid.

Deze fundamentele gelijkheid brengt ook een gelijkheid in rechten mee, maar enkel in die rechten die verbonden zijn aan hun menszijn zoals bv. het recht op leven, het recht op een minimum bezit. Als enig besluit kan men hier het slavenendom verwerpen.

Doch hiernaast bestaat er een onvernietbare, ja zelfs noodzakelijke ongelijkheid. Inderdaad, geen twee mensen zijn hetzelfde. Onderscheid in geslacht, milieu van geboorte, leeftijd, bekwaamheid, brengen met zich mee dat de mens zich in kategoriën gaat indelen. Gebruik makend van zijn vrijheid, van zijn fundamentele rechten en van zijn bekwaamheid zal de mens evolueren en als dusdanig een differentiatie teweeg brengen tegenover andere personen die wellicht minder handig van hun mogelijkheden weten gebruik te maken. Deze differentiatie is onvernietbaar en tevens noodzakelijk. Want een volledige gelijkschakeling zou hierin leiden tot een volslagen immobilisme.

Dus enerzijds staan we voor een fundamentele gelijkheid, anderzijds voor een onomstootbare, ja zelfs een noodzakelijke ongelijkheid.

Wat moet de taak en de houding van de Staat hier tegenover zijn ?

4. Hier nu bemerken we de liberaal-individualistische opvatting die eigen is aan deze periode.

Enerzijds op grond van de oorspronkelijke gelijkheid van de mens moet de Staat de eigenheid van elk menselijk wezen erkennen.

Anderzijds op grond van de noodzakelijke ongelijkheid moet de Staat de liberale houding aannemen van niet-interventie wat volledig overeenstemt met het « laissez faire, laisser passer »-beginsel.

Maar de Staat heeft ook een ander taak. Inderdaad de individuen evolueren binnen een bepaalde gemeenschap. De Staat moet dan ook zorgen voor een gemeenschapsrecht. De vraag stelt zich wat de basis zal zijn van dit eenheidsrecht. Dit kan onmogelijk een absolute eenheid zijn, aangezien geen twee mensen hetzelfde zijn, aangezien er m.a.w. een noodzakelijke feitelijke differentiatie bestaat.

Aan de basis van dit gemeen recht zal dus steeds een relatieve, proportionele gelijkheid liggen, waarbij gelijke situaties op gelijke wijze, ongelijke situaties op een ongelijke wijze dienen behandeld te worden.

Dit heeft een dubbel gevolg. Vooreerst dat het verwerven en het uitoefenen van rechten gebonden is aan door de wetgever opgelegde voorwaarden, voorwaarden nochtans die voor alle burgers, niet in feite, want dat is onmogelijk, maar in rechte aanvaardbaar zijn. Ten tweede moet de wetgever rekening houden met sociale ongelijkheden zodanig dat hij van elkaar verschillende juridische regelingen kan treffen voor onderscheiden feitelijke omstandigheden.

Dit is de taak van de wetgever en art. 6 van de grondwet waarborgt het individu tegen een mogelijke afwijking van deze taak.

Dit artikel is geen loutere bevestiging van de oorspronkelijke gelijkheid van de mens, evenmin is het een actie tegen de natuurlijke ongelijkheid.

Art. 6 is een tekst van positief recht die plechtig afgekondigd werd en die een « verbod » betekent voor de wetgever tot het scheppen van privileges ; m.a.w. het gaat hier volgens Orban om een **vóór-wettelijke** gelijkheid. Dit verbod geldt niet alleen voor de wetgever, maar voor allen die regelen uitvaardigen. Onder het woord wet verstaat men hier positief recht. Het is een rechtsregel die zowel de burgemeester als het parlement treft en die kan ingeroepen worden voor alle takken van het recht.

5. Deze visie lijkt niet de meest juiste. Deze verklaring waarbij art. 6 geldt als een verbod voor de wetgever zou volledig opgaan in een stelsel waar de formele suprematie van de grondwet gewaarborgd is. Welnu dit is niet het geval in België. Vandaar dat een tweede interpretatie zich opdringt, waarbij men de tekst zó opvat dat de wet op alle Belgen op dezelfde wijze moet worden toegepast ; m.a.w. dat men de gelijkheid ziet als een beginsel dat komt **na en onder** de wet, volgens hetwelk de wet moet worden toegepast.

6. Daarenboven brengt het gelijkheidsbeginsel zoals Orban en de leden van het Nationaal Congres het zagen een juridische gelijkheid tot stand waarbij de wetgever er toe verplicht wordt rekening te houden met natuurlijke ongelijkheden als daar zijn de leeftijd, geslacht, de hoedanigheid van vader of kind, man of vrouw, voogd of onder voogdij gestelde, schuldeiser of schuldenaar, eigenaar en pachter, meester en dienaar, en waarbij het hem verboden wordt privileges uit te vaardigen t.t.z. een discriminatie volgens klasse, rang, geboorte, godsdienst, plaats van verblijf enz. ; dit zijn privileges die naar hun opvatting slechts op grond van individuele feiten of overwegingen kunnen bestaan.
7. Men staat hier dus voor een soort boven de feiten zwevende gelijkheid. Dergelijke opvatting van art. 6 brengt enkel gelijkheid of liever bescherming voor de sociaal sterkeren tegen de Staat.
8. De gelijkheidsgedachte heeft zich gewijzigd, het individualisme is gemilderd door de opkomst van het socialisme.
De evolutie in de kieswetgeving bewijst hoe men minder ging rekening houden met de zogenaamde natuurlijke ongelijkheden zoals Orban deze bepaalde. Nog duidelijker is deze evolutie waar te nemen in verband met de discriminatie op grond van het geslacht.
9. Ofschoon er in de tekst duidelijk staat dat alle Belgen voor de wet gelijk zijn, was het voor de wetgever van 1830 vanzelfsprekend dat, aangezien de natuurlijke ongelijkheid van man en vrouw, deze bepaling alleen voor de mannen gold. Vandaar dat de vrouwen noch het ius suffragii, noch het ius honorum konden uitoefenen. Daarbij bestonden er nog belangrijke discriminaties op het civiele plan vooral ten aanzien van de gehuwde vrouw. Wat het ius suffragii betreft, dit gold ook voor de vrouwen vanaf 1948. Op gebied van de civiele gelijkheid is de onbekwaamheid van de gehuwde vrouw sinds 1958 « principieel » afgeschaft. In feite bestaat er nog een groot onderscheid vooral op vermogensrechtelijk gebied. Zo bv. art. 905 B.W. dat bepaalt dat de gehuwde vrouw geen schenking kan doen onder levenden zonder de bijstand of de bijzondere toestemming van haar man, of zonder daartoe door de rechter te zijn gemachtigd ; en verder art. 776 dat zegt dat gehuwde vrouwen die niet van goederen gescheiden zijn een nalatenschap niet wettig kunnen aanvaarden zonder machtiging van hun man of van de rechter. Dit bewijst meteen dat de laatste stap van de evolutie van de gelijkheid op dit gebied nog niet gezet is. In verband met de toegankelijkheid van de vrouwen voor de openbare bedieningen zien we hoe nieuwe bepalingen en wetten wijzen op voortdurende nieuwe opvattingen dienaangaande. (2)

---

(2) Mast, Gelijkheid voor de wet, Administratief Lexicon G.

Zo verschenen enkele belangrijke wetsbepalingen waarbij de vrouw tot een bepaalde functie werd toegelaten.

In 1889 wordt de toegang voor vrouwen tot de balie verboden, op 7 april 1922 worden ze reeds toegelaten. Op 1 februari 1947 wordt het ambt van pleitbezorger voor hen opengesteld. Op 7 mei 1947 verschijnt een nieuwe wet met betrekking tot het worden van advocaat aan het Hof van Cassatie en op 30 maart 1950 beslist de wetgever dat voortaan het ambt van notaris ook door een vrouw kan uitgeoefend worden.

Wij staan hier diametraal tegenover het standpunt van 1830, waarbij men op grond van de natuurlijke ongelijkheid discriminatie met betrekking tot het geslacht in volledige overeenstemming met de gelijkheid voor de wet zag.

10. Intussentijd was op internationaal vlak de « Universele verklaring van de Rechten van de Mens » in 1948 en de Europese conventie over de Rechten van de Mens in 1950 afgekondigd. Alhoewel deze bepalingen veel gelijkenis nog vertonen met de opvatting die we terugvonden bij Orban, toch bestaat er een belangrijk verschil.

Inderdaad de door Orban opgesomde natuurlijke ongelijkheden worden hier niet meer toegelaten als gronden van discriminatie.

Art. 2 van de Universele verklaring luidt als volgt :

« Eenieder mag zich beroepen op alle rechten en op alle vrijheden die in deze verklaring worden afgekondigd zonder enig onderscheid nml. van ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere opinie, nationale of sociale afkomst, fortuin, geboorte of elke andere toestand.

Men bemerkt hier dus de bepaling dat alle onderscheid op grond van geslacht of op grond van elke andere toestand verworpen wordt. M. a. w. bij de bepaling van rechten en vrijheden vertrekt men van een ideaal van feitelijke gelijkheid dat langs juridische weg moet bevorderd worden, terwijl men vroeger van een feitelijke ongelijkheid vertrok waaraan door de juridische orde niet mocht geraakt worden en waarbij er enkel sprake was van een boven-feitelijke juridische gelijkheid.

11. Vanaf 1950 gingen ook stemmen op in het parlement die de wijziging van de bepaling van art. 6 vroegen teneinde elke vorm van discriminatie uit te sluiten.

In de Kamerzittingen van 14 oktober 1953 werd een voorstel door Mevr. Groesser-Schroyens ingediend in verband met de gelijkheid der geslachten (3). Zij vraagt een verduidelijking van art. 6 in de zin dat de gelijkheid zowel op de vrouwen als op de mannen be-

---

(3) Parlementaire Handelingen Kamer, 1952-1953, nr. 111, p. 15.

trekking zou hebben. Zij wijst op de grote rol die de vrouwen gaan spelen op sociaal-ekonomisch gebied, waar ze vaak als de evenwaardige van de man optreden, terwijl er een ongelijk arbeidsloon is, ongelijke werklozensteun en onderscheid in de pensioenregeling. Zij besluit dan ook dat het hoog tijd wordt een einde te maken aan deze toestanden en het beginsel van volledige gelijkheid zwart op wit in de grondwet op te nemen.

Volksvertegenwoordiger Terfve verdedigt met een veel geringere welsprekendheid dezelfde opvatting. De Schrijver en Wigny wijzen erop dat als hier « zonder onderscheid van kunne » wordt bijgevoegd dit eveneens moet gebeuren telkens men het woord staatsburger vermeldt teneinde elke mogelijke verwarring uit te sluiten.

In de zitting van 15 oktober wordt het debat verder gezet. Merkwaardig is hier de interventie van Mevr. De Riemaecker die van oordeel is dat art. 6 niet dient herzien te worden.

Indien men, aldus Mevr. De Riemaecker, de gelijkheid van man en vrouw nu uitdrukkelijk in de grondwet opneemt geeft men de indruk dat voordien deze gelijkheid nooit heeft bestaan, wat weinig vleierend zou zijn voor de vrouw. Daarbij, zo vervolgt ze, hebben latere wetten aangetoond dat de gelijkheid tussen man en vrouw gerespecteerd wordt.

Hierna volgt dan de stemming waarbij het voorstel van Mevr. Groesser met een grote meerderheid wordt verworpen.

In de Senaat heeft men een gelijkaardig verloop waarbij Vermeylen een wijziging van het artikel verdedigt. De rol van Mevr. De Riemaecker wordt hier overgenomen door Mej. Baers, wat vrij eigenaardig is, aangezien het steeds de vrouwelijke parlementairen zijn die het meest tegen de wijziging zijn gekant. De verklaring hiervoor moet gezocht worden in de onverzettelijke partijtucht van deze twee dames.

Het voorstel Vermeylen werd ook hier, zij het met een klein verschil, verworpen. (4)

12. Bij de besprekingen die moeten leiden tot de huidige grondwetsherziening werd art. 6 ook ter herziening voorgedragen. Wat in 1954 nog verworpen werd, wordt nu praktisch zonder debat aangenomen. De Kamer keurt een ontwerp goed teneinde nader te bepalen dat de gelijkheid van de Belgen voor de wet elk onderscheid volgens geslacht, godsdienst of ras uitsluit. Uit het verslag van de bijzondere commissie, uitgebracht door de Heer Van Bogaert blijkt dat de gelijkheid voor de wet dient geregeld te worden

---

(4) P. H. Senaat, 1953-1954, p. 783 en 789.

in overeenstemming met het discriminatieverbod dat voorkomt in de Universele verklaring van de Rechten van de Mens en het Europees verdrag betreffende de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

In het voorstel van de Kamer wordt niet zozeer de Universele Verklaring gevolgd, waar elke vorm van discriminatie wordt miskend, dan wel het Europees verdrag dat een opsomming geeft dat op grond van ras, godsdienst, taal of geslacht geen onderscheid mag ingevoerd worden. Men merke op dat in het voorstel van de Kamer niet over de taal gesproken wordt. Bij de bespreking in de Senaat wijst men erop dat het huidig Parlement de toekomstige Constituanten niet mag een bepaalde richting opdrijven, vandaar dat haar taak er in bestaat enkel zo algemeen mogelijk de te wijzigen artikels aan te geven.

Tenslotte luidt de uiteindelijke tekst « dat de Kamers verklaren dat er reden bestaat tot herziening van art. 6 van de Grondwet, door toevoeging van een derde lid betreffende het weren van elke discriminatie.

13. Tot daar de evolutie van het gelijkheidsbeginsel zoals dit vervat is in art. 6. Alhoewel men over de juiste inhoud ervan steeds zal kunnen redetwisten omdat men zich hier niet bevindt op het vrij concrete juridisch vlak, dan wel op rechtsfilosofisch gebied. Toch meen ik dat er een duidelijke evolutie waarneembaar is, waarbij men van een vroeger bestaande zuiver juridische gelijkheid overgaat naar een ideaal van feitelijke gelijkheid door de natuurlijke ongelijkheden van vroeger stelselmatig weg te werken.

Na deze verklaring stelt zich de vraag : Hoe wordt het gelijkheidsbeginsel verder in concrete regelingen gewaarborgd ? Dit wordt in een tweede hoofdstuk uiteengezet.

§ 2. — Het gelijkheidsbeginsel in de Grondwet.

14. Het principe van de gelijkheid vinden we in de Grondwet op een vijftal plaatsen terug.

Vooreerst in de bepaling dat alle Belgen Rechtssubjecten zijn. Dit vloeit voort uit het feit dat eenieder recht heeft op erkenning van zijn rechtspersoonlijkheid. Dientengevolg werd door art. 13 de burgerlijke dood afgeschaft.

Verder in de regeling dat alle Belgen volgens objectief vastgesteld bevoegdheids- en procedureregelingen moeten gevonnist worden. Regeling die vervat is in art. 8 G.W. dat bepaalt dat niemand tegen zijn wil kan worden afgetrokken van de rechter die de wet hem toekent. Daarnaast dient er ook weer hier op gewezen dat wei

differentiatie mogelijk blijft op grond van objectieve criteria ; zo heeft men bv. militaire- en handelsrechtbanken.

Op de derde plaats dient verwezen naar gelijkheid op fiscaal gebied, waarbij ook hier weer de differentiatie op een objectieve grondslag moet berusten.

Tenslotte impliceert gelijkheid geen onderscheid van standen en de toelaatbaarheid van alle Belgen tot burgerlijke en militaire bedieningen.

Aangezien deze laatste bepalingen uitdrukkelijk in art. 6 werden opgenomen zal ik hen in twee afzonderlijke onderdelen behandelen.

1. — Er is geen onderscheid van standen in de Staat.

15. Het standenonderscheid dat reeds in de oudheid aanwezig was, doch zijn hoogtepunt kende in de Middeleeuwen, werd door de « Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen » in de nacht van 4 op 5 augustus volledig afgeschaft. De inlijving van onze gewesten bij Frankrijk op 1 oktober 1795 had voor gevolg dat dit principe ook bij ons ingang vond ; doch deze zware restauratie die volgde na de val van Napoleon had voor gevolg dat al het vroegere in eer hersteld werd, zonder rekening te houden met de ontwikkeling in het denken die zich door de Franse revolutie had voorgedaan. Zo zien we dat Willem I in de nieuwe grondwet van 24 augustus 1815, die ook voor ons geldt, opnieuw het standenonderscheid opneemt. Aan de indeling in standen, de Ridderstand, stedelijke- en landelijke stand waren verregaande politieke en fiskale voordelen verbonden.

Bij de discussie van 1830-1831, gehouden door het Nationaal Congres, betreffende art. 6 was het standenonderscheid of liever de afschaffing ervan niet voorzien. Raikem wees er op dat het niet meer nodig was dit principe op te nemen aangezien de wet van 1815 en de daaruitvolgende orden toch reeds afgeschaft waren. Daartegenover stond baron Beyts die een amendement tot opname van deze paragraaf had ingediend en Robaulx die verklaarden dat het er niet om te doen was iets af te schaffen dan wel om het louter vaststellen van de verdwijning van de standen, wat naar hun opvatting door een speciale bepaling diende vastgesteld. Na een verdere discussie waar het hem louter gaat om het feit of deze paragraaf, die tenslotte van bijkomende aard was, vooraan dan wel op het einde van art. 6 moest geplaatst worden (wat meteen aantoonde dat er reeds inhoudloze discussies waren vanaf 1830) wordt er een vrij verwarde stemming gehouden. Een deel van de stemmers meent dat het gaat

om het principe zelf, terwijl een ander deel stemt in de mening dat het om de plaats gaat. Tenslotte wordt het amendement dat luidt « Il n'y a dans l'Etat aucune distinction d'ordres » met een grote meerderheid opgenomen in art. 6 van de grondwet. (5)

16. Op 16 februari 1892 wordt de herziening van art. 6 met betrekking tot dit lid aangevraagd door Cooremans, Helleputte, Meeuws en De Decker Cooremans dat naar de mening van sommigen de nieuwe opvatting over de senaat waarbij deze bepaalde belangengroepen zou vertegenwoordigen onverzoenbaar is met art. 6 1° lid. Hij verwijst hierbij naar de brief van de regering van 31 maart 1891 aan de Commissie, waarin deze schrijft : « On ne pourrait notamment établir la représentation des intérêts sans toucher à l'article 6 de la Constitution ». Cooremans betuigt dat alhoewel er geen standenonderscheid meer is en hoewel in zijn ogen deze belangenvertegenwoordiging daar niets mee te zien heeft, het toch zou het best zijn de betekenis van art. 6 1° lid duidelijk te omlijnen zodanig dat het geen obstakel meer zou vormen voor een werkelijk representatieve vertegenwoordiging. (6)

In de zitting van 25 februari 1892 antwoordt minister Bulet, toenmalig minister van Binnenlandse Zaken, dienaangaande de belangenvertegenwoordiging en standenonderscheid op een gans ander vlak liggen en alsdusdanig met elkaar niets te zien hebben. Daarbij verklaart hij dat een nieuwe paragraaf bij art. 48 de vertegenwoordiging zal regelen en dit in overeenstemming met art. 6.

Cooremans trekt vervolgens zijn voorstel tot herziening in betreffend dit artikel aangezien het geen hinder meer vormt voor belangenvertegenwoordiging.

Art. 6 1° lid heeft later tot geen verdere herzieningsprocedure meer aanleiding gegeven.

17. In verband ermee dient er nog op gewezen dat de nu nog bestaande adellijke stand hier geen uitzondering vormt. De adel vormt geen aparte stand in die zin dat er geen privileges zijn aan verbonden, er is m.a.w. een volledige gelijkheid in rechten. Het gaat hier om een loutere erefunctie die door Daunau in zijn werk « *Traité des garanties individuelles* », hoofdstuk VIII, als volgt bepaald wordt : « adellijke titels zijn een soort bijnamen, toenames die de bezitter enkel « gelukkig maken » en alsdusdanig niet in strijd zijn met art. 6 » Is er in rechten een gelijkheid dan zien we dat in feite een adellijke

---

(5) Discussions de congrès national, Huyttens, deel I, p. 571.

(6) P. H. Kamer, 1891-1892, p. 623.

titel een groot prestige verwekt, gekoppeld aan een bron van fortuin en macht. Te dien einde vroeg Siron op het Nationaal Congres dat het recht aan de koning zou ontnomen worden adellijke titels te verlenen. Rogier verwerpt deze opmerking en verklaart dat door het feit dat de koning dit recht bezit hij in staat is zoveel mogelijk dergelijke titels uit te delen zodanig dat ze totaal waardeloos zouden worden. Of de koning van dit recht gebruik gemaakt heeft zoals Rogier het bedoelde is een vraag die men wellicht op grond van statistische gegevens kan onderzoeken, maar die geen rechtstreeks belang heeft. Feit is dat de gelijkheid voor de wet behouden blijft, dat het verlenen van adellijke titels geen nieuwe stand in de vroegere betekenis van het woord in het leven heeft geroepen.

18. De vraag kan terecht gesteld worden of dit 1° lid nu nog enige betekenis heeft. Het heeft nog weinig zin na 136 jaar plechtig te bevestigen dat de drie standen die Willem I in het leven geroepen had, afgeschaft zijn. Nochtans heeft men bij de huidige herziening dienaangaande niets gezegd, zodanig dat het eerste lid van art. 6 als een soort folklorestuk in onze grondwet blijft opgenomen, in de hoop dat bij een latere herziening wanneer men niet te kampen heeft met artikels 3bis en dergelijke ook deze bepaling zal verdwijnen.

II. — Toegankelijkheid van alle Belgen tot burgerlijke en militaire bedieningen.

19. Art. 6 tweede lid bepaalt dat alleen de Belgen tot burgerlijke en militaire bedieningen worden toegelaten ; behoudens de uitzonderingen die voor bijzondere gevallen door een wet kunnen ingevoerd worden.

In betrekking tot deze bepaling is heel wat gedebatteerd.

De grondidee waaraan het Congres steevast houdt is : « De Belgische Staat is een autonome staat, d.i. een staat die zichzelf bestuurt, gevolg, algemene regel : Houdt de vreemdelingen buiten. » Er zijn hier twee strekkingen. Een eerste neemt een radicaal standpunt in en sluit de vreemdelingen uit van alle bedieningen. Deze strekking vindt een verwoed verdediger in de persoon van Forgeur Naar zijn mening mocht een vreemdeling in geen geval tot welk ambt ook toegelaten worden. Er bestond steeds nog iets als de grote en de kleine naturalisatie waarvan ze konden gebruik maken Daarbij wijst hij op het gevaar dat in geval een vreemde als koning der Belgen zou verkozen worden, wat een jaar later gebeurde, deze langs de wet om alle publieke ambten vol vreemdelingen kon stop.

pen. Hierbij verwijst hij naar de toestand alhier tijdens de Spaanse overheersing.

Naast deze richting is er een meer vooruitstrevende die wijst op het nut van vreemde elementen bv. op gebied van het onderwijs. Lebeau wijst er terecht op dat, vreemde leerkrachten plaatsen voor het dilemma genaturaliseerd worden of buiten het land blijven vaak ten nadele van de Staat zou uitlopen. Tenslotte werd het voorstel zoals het door Raikem werd neergelegd en waarbij vreemdelingen alleen op grond van een wet in bijzondere gevallen in België in burgerlijke en militaire bedieningen kunnen aanvaard worden. (7)

20. In de bespreking wordt voor de toelating van vreemdelingen alleen gesproken over het onderwijs zodat de vraag wel rijst wat men juist onder het woord « burgerlijke » bediening verstaat.

In Les Nouvelles ziet men de bediening als winstgevende bediening waarbij men het gevaar wilde ontlopen dat alle winstgevende postjes op die wijze in handen van vreemdelingen zouden terecht komen.

Daarbij wijst men er op dat het hier enkel gaat om burgerlijke en militaire bedieningen en dat de regeling niets zegt in verband met de eredienst. (8) Orban wijst er eveneens op dat de niet toelaatbaarheid zich tot alle administratieve door de staatskas bezoldigde ambten uitstrekt. Doch aanvaardt hij dat de uitsluiting bijvoorbeeld niet geldt voor het ambt van portier, huisbewaarder enz. van openbare gebouwen, aangezien het hier meer om privaatrecht dan om publiekrecht te doen is. (9) Een naar mijn mening juistere opvatting vindt men terug bij Thonissen die bepaalt dat deze bedieningen alleen voor Belgen toegankelijk zijn, die een delegatie veronderstellen van meer of minder belang van een publieke macht. (10) Er moet inderdaad onderscheid gemaakt worden, wat de leden van het Congres blijkbaar niet deden, tussen bedieningen die niet het minst verband houden met de soevereiniteitsgedachte, als portier van een ministerie, en een werkelijk belangrijke post. Als algemene regel kan dus gelden dat waar het niet gaat om publiekrechtelijke functies, *sensu stricto*, men aanneemt dat deze niet alleen voorbehouden zijn voor de Belgen. Zo kan bv. een vreemdeling gemakkelijk secretaris van een kerkfabriek worden.

21. De wetgever kan hier van afwijken in « bijzondere gevallen ».

Wat verstaat men hier onder? Door deze bepaling wordt de alge-

---

(7) Huyttens o.c.

(8) Les Nouvelles, Lois politiques et administratives, II, p. 58, nr. 78.

(9) Orban, o.c., p. 96 en volg.

(10) Thonissen, La constitution Belge annotée, p. 18.

mene regel niet teniet gedaan, evenmin verstaat men hieronder dat een wet nodig zou zijn voor elk individueel geval. De zin ervan werd door de Theux op het Nationaal Congres als volgt omschreven : « Une loi dira en général que les étrangers sont admissibles à tels ou tels emplois. » In die zin kan men de wetten die later met betrekking tot dit onderwerp werden uitgevaardigd begrijpen. Zo het decreet van 11 april 1831 waarbij vreemde officieren in het Belgisch leger worden aangenomen voor de oprichting en de organisatie van een eigen leger. De wet van 27 september 1835 waarbij aan de rijksuniversiteiten vreemde professoren konden benoemd worden en verder nog de bepaling van 31 december 1859 waarbij vreemdelingen kunnen benoemd worden tot consuls et consulaire attachés voor België.

22. In een laatste bemerking met betrekking tot dit dient er op gewezen dat gelijke toegang van alle Belgen tot de openbare ambten niet betekent dat geen bijzondere voorwaarden van geschiktheid mogen worden gesteld. D.w.z. dat :

- a) Geen onderscheid mag gemaakt worden bv. op grond van geboorte, opinie enz. zodat alle wettelijke beschikkingen die de toekenning van een openbaar ambt afhankelijk maken van een godsdiensstige of politieke overtuiging ongrondwettelijk zijn.
- b) Dat er wel voorwaarden tot bekwaamheid en geschiktheid kunnen en moeten gesteld worden.

Inderdaad de zekerheid van een goede functionering eist een bepaalde capaciteit. Dit doet geen afbreuk aan de gelijkheid aangezien deze voorwaarden voor eenieder gelden op dezelfde wijze. De waardeschaal bij het opstellen van de vereisten wordt gehaald uit de bestemming die de publieke functie beoogt. Zo zal wel niemand er een bezwaar tegen hebben dat voor het bekleden van bepaalde ambten een bepaalde minimumleeftijd of het bezit van een bepaald diploma wordt voorgeschreven.

23. In verband met dit laatste punt werd eertijds de vraag gesteld of art. 18 van K.B. van 2 oktober 1937 niet ongrondwettelijk was. Dit artikel geeft aan de koning, met naleving van streng bepaalde voorwaarden, de machtiging personen met hoge administratieve, wetenschappelijke, technische of artistieke cultuur te benoemen, in afwijking van de gewone statutaire regelen. De uitspraak van de Raad van State luidde dat hier geen tegenstrijdigheid was met de grondwet aangezien de tot stand gebrachte uitzondering geldt voor alle Belgen die zich in dezelfde omstandigheden bevinden.

24. Anderzijds werd een op grond van de art. 86 en 87 der gemeentewet genomen besluit van 12 en 14 januari 1955 door de gemeenteraden van Wakken en Beveren vernietigd ; deze hadden bij het vaststellen van benoemingsvoorwaarden voor het ambt van commies en gemeentesecretaris vrouwelijke kandidaten van de benoeming uitgesloten.

§ 3. — **Afwijkingen van het gelijkheidsbeginsel.**

25. Op de gelijkheidsregel vinden we tenslotte een paar uitzonderingen vervat in grondwettelijke regelingen waarbij nog voorrechten verbonden zijn aan geslacht en geboorte. Zo art. 60 dat vrouwen uitsluit van het koningschap en waarbij dit koningschap volgens eerstgeboorterecht wordt vererfd. En art. 58 dat bepaalt dat de zonen van de koning van rechtswege senator zijn. Tenslotte het niet in de grondwet opgenomen decreet van 24 november 1830 dat door het Nationaal Congres als pouvoir constituant werd uitgevaardigd en waarbij het Huis van Oranje-Nassau ten eeuwige dagen van alle macht vervallen wordt verklaard.

Tot daar deze behandeling waarbij ik getracht heb een vaag beginsel iets of wat duidelijk te omschrijven. Een beginsel dat samen met het vrijheidsprincipe fundamenteel als etiket dient voor een democratische grondwet, maar waarvan de feitelijke betekenis moet gezocht worden ver van de idealistische bespiegelingen die er door vele auteurs aan gewijd worden.